

Komisja Metodyczna w Archiwum Państwowym w Lublinie (1956–2002)

Blisko pięćdziesięcioletnia historia działalności w archiwach państwowych komisji metodycznych, organów mających funkcje naukowe przede wszystkim w odniesieniu do wszelkich kwestii związanych z zasobem archiwalnym, nie ma w zasadzie zbyt obfitego piśmiennictwa. W „Archeionie” dominują sprawozdania z posiedzeń Centralnej Komisji Metodycznej, pisane zresztą seryjnie przez jednego z jej członków w danej kadencji¹. Również podręczniki metodyki archiwalnej nie tylko nie sygnalizują roli komisji w przygotowaniu i aktualizowaniu przepisów metodycznych czy procesie opracowania zespołów archiwalnych, ale na ogół nie wspominają o ich istnieniu². Podstawą niniejszego opracowania jest więc niemal wyłącznie dokumentacja Archiwum Państwowego w Lublinie (dalej APL) przechowywana w archiwum zakładowym i registraturze, oraz przepisy wydawane przez Naczelną Dyрекcję Archiwum Państwowego, a także własne doświadczenia zawodowe, wynikające m.in. z przewodniczenia Komisji Metodycznej w APL w latach 1994–2001 i z tego okresu działalności Komisji zamieszczone są jedynie podstawowe informacje. Z własnych materiałów archiwalnych APL zostały wykorzystane dokumenty Komisji, sprawozdania z działalności Archiwum i archiwalia dotyczące organizacji oraz zebrań naukowych.

1 lipca 1955 r. weszło w życie Zarządzenie nr 14 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych Henryka Altmana z 25 czerwca 1955 r. w sprawie komisji metodycznych w archiwach państwowych³. Na mocy tego zrządzenia, w archiwach państwowych – centralnych i wojewódzkich, na podstawie odrębnych postanowień Naczelnego Dyrektora, miały zostać powołane komisje metodyczne w celu:

¹ „Archeion”. Bibliografia zawartości tomów I–C, dodatek do t. 100, Warszawa 2002, s. 22–23. Pojawiają się również krótkie, zazwyczaj roczne, sprawozdania NDAP, informujące o tematyce posiedzeń. W zasadzie brak też publikacji na ten temat w organie Stowarzyszenia Archiwistów Polskich „Archiwista” i „Archiwista Polski”.

² Np. S. Nawrocki, S. Sierpowski, *Metodyka pracy archiwalnej*, wyd. IV, Poznań 2001.

³ *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000*, wybór i oprac. M. Tarakanowska, E. Rossowska, Warszawa 2001, poz. 109 (dalej: *Zbiór*).

„podnoszenia poziomu pracy metodycznej archiwów państwowych, doskonalenia naukowych metod pracy i wzmożenia zespołowości pracy”⁴.

Zarządzenie nr 17 Naczelnego Dyrektora z 8 sierpnia 1955 r. powoływało z dniem 1 października Komisję Metodyczną w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, która czasowo miała objąć także Archiwa Państwowe w Lublinie i Kielcach. Komisja ta nie zdążyła jednak rozpatrzyć jakiegokolwiek problemu dotyczącego zasobu tych archiwów, gdyż już 1 lipca 1956 r. rozpoczęła działalność w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie⁵ pięcioosobowa Komisja Metodyczna utworzona na mocy Zarządzenia Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych nr 8 z 10 maja 1956 r. Członkami Komisji zostali: dyrektor, doc. dr Tadeusz Mencil, dr Maria Stankowa, mgr Henryk Sadaj, mgr Wojciech Zysko i mgr Franciszek Cieślak. Była to komisja wspólna dla Archiwów w Lublinie, Kielcach i Białymstoku. Na pierwszym posiedzeniu 28 lipca tego roku ustalono ogólne zasady działania. Planowano odbywanie zebrań co miesiąc, a referentów zobowiązano do przekazywania materiałów na nie z miesięcznym wyprzedzeniem. Archiwa w Białymstoku i Kielcach oraz jego Oddział Terenowy w Radomiu miały delegować na spotkania większą liczbę pracowników.

W 1958 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych po dokonaniu oceny funkcjonowania komisji metodycznych przeprowadziła szereg ważnych zmian w ich funkcjonowaniu⁶. Po pierwsze, ustalono ich liczbę (14) i zakres działania oraz wprowadzono w życie nowy regulamin, który obowiązywał przez następne dwanaście lat⁷. Do zadań komisji należało rozstrzyganie problemów metodycznych, opiniowanie konkretnych prac archiwalnych, tj. opracowywanych zespołów, sporządzanych pomocy oraz instruktarzy metodycznych, a także planów pracy i zagadnień kierowanych do rozpatrzenia przez Naczelną Dyrekcję. Komisje mogły inicjować prace naukowe z zakresu archiwistyki. Zobowiązane były do utrzymywania kontaktów z innymi archiwami i korzystania z doświadczeń metodyki zagranicznej. Liczba członków komisji – od 3 do 7 osób – zależała od liczby pracowników działalności podstawowej. Archiwa zatrudniające do 25 pracowników merytorycznych (tak jak WAP w Lublinie) mogły organizować komisje pięcioosobowe. Członków powoływali na trzyletnie kadencje dyrektorzy poszcze-

⁴ *Ibid.*

⁵ Dalej: WAPL, a po 1983 r. APL. Wprowadzenie do nazwy archiwów określenia „wojewódzkie” nastąpiło w związku z tworzeniem jednostek niższego szczebla – archiwów powiatowych. Zarządzenie nr 9 Prezesa Rady Ministrów z 14 I 1952 r. w sprawie sieci archiwalnej, *Zbiór*, Aneks – poz. 5; Okólnik nr 26 NDAP z 26 VII 1952 r. w sprawie tymczasowego ustalenia właściwości terytorialnej archiwów, *Zbiór*, poz. 96, a następnie zniesione z dn. 1 I 1984 r. Ustawa z 14 VII 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173.

⁶ Wstępem do reorganizacji był projekt opracowany przez NDAP i przesłany archiwom do zaopiniowania – Pismo okólne nr 5 NDAP z 12 II 1958 r., Archiwum Państwowe w Lublinie, zespół akt Archiwum Państwowe w Lublinie 1944–1983 (dalej: APL), sygn. 54. Zespół ten jest obecnie opracowywany i wszystkie podane sygnatury są tymczasowe.

⁷ Zarządzenia NDAP nr 9 z 9 V i nr 10 z 10 V 1958 r., *Zbiór*, poz. 121, 122.

gólnych archiwów, którzy z urzędu byli przewodniczącymi komisji. W zebraniach mieli prawo uczestniczyć, dysponując głosem doradczym, wszyscy pracownicy oddziału, którego prace były omawiane.

Na podstawie Zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki z 3 lipca 1958 r. powołano przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych Centralną Komisję Metodyczną⁸. Jej zadaniem było rozpatrywanie problemów metodycznych zgłaszanych przez poszczególne komisje lub przez ich członków i wydawanie orzeczeń na podstawie podjętych uchwał. Do pierwszego składu dziewięcioosobowej Centralnej Komisji Metodycznej został powołany dyrektor Archiwum Lubelskiego doc. dr Tadeusz Mencil⁹.

W tym okresie zaszły też ważne zmiany organizacyjne w Komisji przy WAP w Lublinie. Z dniem 1 lipca 1958 r. utworzono bowiem samodzielną Komisję w WAP w Kielcach, Archiwum w Białymstoku objęła zaś działalnością Komisja powołana w WAP Miasta Warszawy i Województwa Warszawskiego¹⁰. Pomimo rozdzielenia organizacyjnego nie ustała współpraca w zakresie metodyki archiwalnej pomiędzy Archiwum w Lublinie i WAP w Kielcach, a także jego Oddziałem Terenowym w Radomiu¹¹. Po tych reorganizacjach w Archiwum w Lublinie funkcjonowała nadal komisja pięcioosobowa, zresztą w tym samym składzie co w 1956 r.¹²

Prawidłowe działanie komisji metodycznych, w tym przestrzeganie właściwej formy podejmowanych uchwał i przysyłanie ich wraz z uzasadnieniem do NDAP oraz wymiana doświadczeń, było stałą troską kolejnych naczelników dyrektorów archiwów państwowych. Usprawnieniu przepływu informacji miał służyć biuletyn komisji metodycznych, którego powstanie planowano już w 1958 r., a do opracowywania przystąpiono w roku następnym. Zamierzano publikować materiały organizacyjne, tematy posiedzeń oraz teksty istotniejszych uchwał z ich uzasadnieniem¹³. Niestety, opracowanie biuletynu nasunęło wiele wątpliwości i pierwszy, przygotowany już, numer nie zyskał akceptacji Centralnej Komisji Metodycznej,

⁸ Zarządzenie nr 20 NDAP z 14 VIII 1958 r., *Zbiór*, poz. 124. Uchwały podejmowano zwykłą większością głosów w obecności 2/3 członków Komisji, orzeczenia akceptował Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych.

⁹ APL, sygn. 54, Zarządzenie nr 19 NDAP z 14 VIII 1958 r.

¹⁰ Zarządzenie nr 9 NDAP z 9 V 1958 r., *Zbiór*, poz. 121.

¹¹ Np. protokół posiedzenia Komisji Metodycznej z 19 XII 1958 r., APL, sygn. 53; Archiwum Państwowe w Radomiu powstało już w 1921 r. i ze względu na rangę i wielkość zasobu jego podporządkowanie w AP w Kielcach było dość formalne. W okresie tworzenia archiwów powiatowych zachowało wyższą rangę – oddziału i własny statut (1953 r.). W 1975 r. uzyskało pełną samodzielność. *Archiwum Państwowe w Kielcach i jego oddziały. Przewodnik o zasobie archiwalnym*, pod. red. S. Marcinkowskiego, Warszawa–Łódź 1993, s. 22–23.

¹² APL, sygn. 52.

¹³ Sprawom działalności komisji i przygotowaniom do wydawania biuletynu poświęcone było pismo Naczelnego Dyrektora z 9 XI 1959 r. Jako wzór prawidłowo opracowanego uzasadnienia załączono uchwałę WAPL, *Zbiór*, poz. 129, druk bez tego załącznika.

w tym jej członka T. Mencła, i nie był rozpowszechniony¹⁴. Prace przerwano i dopiero kilka lat później zaczął się ukazywać powielany Biuletyn Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, w którym zamieszczano materiały i dokumenty dotyczące archiwów, z wyraźnym uprzywilejowaniem problematyki metodycznej¹⁵.

Reorganizacje przeprowadzane od 1958 r., zdaniem naczelnego dyrektora Henryka Altmana, nie przyniosły spodziewanej poprawy w funkcjonowaniu komisji metodycznych. W piśmie ogólnym nr 2 z 12 marca 1965 r. stwierdził brak udziału komisji w opracowywaniu akt i częste „stawianie członków komisji wobec faktu dokonanego”, tj. opracowanych już ostatecznie wstępów i inwentarzy. Komisje nie podejmowały też prac naukowych, nikłe były kontakty międzyarchiwalne i często nie realizowano obowiązku nadsyłania protokołów i uchwał do NDAP¹⁶.

W tym samym roku nastąpiła zmiana na stanowisku naczelnego dyrektora, na które został powołany dr Leon Chajn. Jednym z pierwszych swoich zarządzeń polecił zapraszanie na posiedzenia Centralnej Komisji Metodycznej przewodniczących komisji działających przy poszczególnych archiwach¹⁷. Należy dodać, że przewodniczącym CKM był wówczas dr Ireneusz Ihnatowicz, a jednym z członków mgr W. Zyśko¹⁸.

Przez kilka następnych lat ukazywały się nowe regulacje dotyczące nie bezpośrednio komisji metodycznych, ale organizacji prac naukowych w archiwach, wiążących się ściśle z funkcjonowaniem tych organów¹⁹. Dopiero 4 kwietnia 1970 r. naczelny dyrektor wydał dwa zarządzenia odnoszące się do komisji metodycznych, określające zasady ich organizacji i działania. Pierwsze z nich wprowadzało w życie nowy regulamin Centralnej Komisji Metodycznej²⁰, drugie dotyczyło funkcjonowania komisji metodycznych w archiwach państwowych²¹. Ustalono liczbę komisji (16, włącznie z archiwami centralnymi) oraz ich członków w zależności od liczby pracowników (od 3 do 7 osób) i do 5 lat przedłużono kadencję. Ważnym zapisem było podkreślenie kompetencji komisji dotyczących opiniowania planów

¹⁴ APL, sygn. 54, Pismo ogólne NDAP nr 5 z 12 II 1958 r. T. Mencil negatywnie zaopiniował pierwszy numer i uznał za nienadający się do rozpowszechniania, m.in. z uwagi na błędność wielu decyzji poszczególnych komisji, których publikacja bez ustosunkowania się Centralnej Komisji Metodycznej mogła, jego zdaniem, sprawiać wrażenie ich akceptacji. Pismo do NDAP z 6 VI 1959 r., APL, sygn. 55.

¹⁵ Biuletyn był wydawany co kwartał, wyłącznie do użytku wewnętrznego i w objętości do kilkunastu kart. Pomimo niewątplivej potrzeby istnienia takiego wydawnictwa po kilkunastu latach zaprzestano jego wydawania.

¹⁶ *Zbiór*, poz. 142.

¹⁷ APL, sygn. 51, Zarządzenie NDAP nr 26 z 8 XII 1965 r.

¹⁸ *Ibid.*; APL, sygn. 51.

¹⁹ Zarządzenie nr 15 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 31 V 1969 r. w sprawie zakresu, organizacji i trybu prowadzenia prac naukowo-badawczych w archiwach państwowych, APL, sygn. 1.

²⁰ *Zbiór*, poz. 158, Zarządzenie nr 10. Naczelny Dyrektor na wniosek Biura Prac Naukowych NDAP powoływał członków (15 osób) CKM spośród pracowników NDAP i archiwów oraz pracowników naukowych spoza archiwów na 5-letnią kadencję.

²¹ *Zbiór*, poz. 159, Zarządzenie nr 12.

pracy archiwów w zakresie opracowania zasobu. W WAP w Lublinie komisja działała już w składzie siedmioosobowym. Członkami Komisji, zazwyczaj przez kilka kadencji, w latach 60. i 70. byli: Stefan Janicki, Stanisława Paulowa, Felicja Pomarańska, M. Stankowa, Józef Tomczyk, Anna Wielgus-Pawłowska, W. Zysko i oczywiście dyrektor F. Cieślak.

Po wprowadzeniu w 1975 r. dwustopniowego podziału kraju kilka oddziałów terenowych archiwów uzyskało status samodzielnej jednostki organizacyjnej. Nie spowodowało to generalnie, z wyjątkiem Archiwów w Radomiu i Toruniu, powołania w nich nowych komisji metodycznych. Zarządzeniem nr 13 z 25 września 1976 r. naczelny dyrektor prof. Tadeusz Walichnowski usankcjonował działalność 21 komisji metodycznych, z których aż 11 było organami wspólnymi dla dwóch, a nawet trzech archiwów. Działalności Komisji w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie rozciągała się na nowo utworzone WAP w Zamościu²².

Kolejne zarządzenie naczelnego dyrektora Archiwów Państwowych prof. Mariana Wojciechowskiego, dotyczące komisji metodycznych, nr 10 z 1 października 1986 r., wprowadziło już tylko drobne zmiany w funkcjonowaniu 23 ówczesnych komisji metodycznych²³ i obowiązywało do 2003 r.²⁴

Zgodnie z nim do zadań komisji metodycznych w archiwach należało rozpatrywanie i opiniowanie całokształtu zagadnień metodycznych związanych z opracowaniem zasobu, a w szczególności:

- problemów metodycznych wyłaniających się w trakcie bieżących prac,
- efektów zrealizowanych prac archiwalnych (ocena i przyjmowanie inwentarzy oraz instruktarzy prac)²⁵, instrukcji metodycznych oraz pomocy ewidencyjno-informacyjnych,
- planów pracy archiwum w zakresie opracowania zasobu,
- kwestii metodycznych przekazywanych do opiniowania przez NDAP lub Centralną Komisję Metodyczną.

Uchwały komisji podejmowano większością głosów, w przypadku równej liczby rozstrzygał głos przewodniczącego, a funkcję tę pełnili nadal dyrektorzy archiwów, przy których działała komisja. Naczelna Dyrekcja mogła wstrzymać wykonanie uchwał komisji i zalecić ponowne rozpatrzenie sprawy. Komórką organizacyjną Naczelnej Dyrekcji, pełniącą funkcje koordynacyjne i kontrolne w stosunku do komisji metodycznych, był Zakład Naukowy Archiwistyki, ale jego zadania nie zostały sprecyzowane w tymże zarządzeniu. Komisje miały obowiązek współpracy pomiędzy sobą w zakresie wymiany doświadczeń oraz poznawania i wykorzystywania dorobku archiwistyki zagranicznej. Liczebności komisji, maksymal-

²² *Ibid.*, poz. 174.

²³ *Ibid.*, poz. 189.

²⁴ Zostało uchylone Zarządzeniem nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 20 I 2003 r., APL, registratura.

²⁵ Uwaga ta jest zamieszczona w przypisie do tego Zarządzenia wydanego drukiem, *Zbiór*, poz. 189.

nie 7-osobowych, nie powiązano ściśle z liczbą pracowników. Członków powoływali, tak jak wcześniej, przewodniczący komisji. Zrezygnowano natomiast z zapisu dopuszczającego zwołanie posiedzenia także na wniosek dwóch członków komisji lub jednego członka i pracownika. Wydaje się, że wynikało to z praktyki obradowania nad każdym zgłoszonym problemem bez takich uwarunkowań formalnych.

Funkcje komisji metodycznych, stałych organów doradczych dyrektorów archiwów i decyzyjnych na poziomie podstawowym w wielu kwestiach związanych z zasobem archiwalnym, zostały zapisane w statutach i regulaminach organizacyjnych archiwów. Powołanie Komisji Metodycznej uwzględnia statut APL z 1991 r. oraz tymczasowy regulamin organizacyjny z 2000 r.²⁶

W 1993 r. kolejna analiza działalności komisji w archiwach państwowych, dokonana na podstawie protokołów z posiedzeń z 1992 r., spowodowała opracowanie przez Naczelną Dyрекcję uwag dotyczących zarówno decyzji komisji w zakresie opracowania zespołów, jak i organizacji ich pracy²⁷. Zawarte w nich przypomnienia, np. o zasadach formułowania tytułów zespołów archiwalnych, wskazują na ogólnie dość niski poziom wiedzy zawodowej członków komisji metodycznych. Jedną z najważniejszych uwag dotyczyła kompetencji komisji w zakresie rozpatrywania problemów wynikłych w trakcie pracy nad zespołami oraz tzw. instruktarzy²⁸ pracy. Obowiązek ich przygotowywania wprowadzono w 1952 r., czyli jeszcze przed utworzeniem komisji metodycznych²⁹. Instruktarze są szczegółowymi planami opracowania konkretnych zespołów archiwalnych. Powinny zawierać podstawowe informacje o zespole (nazwa, daty krańcowe, stan zachowania, rozmiar) i aktotwórcy oraz propozycje metod uporządkowania archiwaliów i brakowania niektórych materiałów. Były omawiane na zebraniach pracowników merytorycznych i naukowych, a później na posiedzeniach komisji metodycznych³⁰.

Zadania komisji metodycznych w odniesieniu do niektórych zagadnień szczegółowych określa szereg przepisów archiwalnych, w tym wskazówki metodyczne, przy czym częstym zapisem jest uwaga o uprawnieniach komisji metodycznych

²⁶ Obowiązujący obecnie w APL statut stanowi załącznik do Zarządzenia nr 4 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 4 III 1991 r. z późniejszymi zmianami; tymczasowy Regulamin Organizacyjny z 2000 r., APL, registratura.

²⁷ Zbiór, poz. 196 – „Uwagi i przypomnienia dla komisji metodycznych naczelnika Zakładu Naukowego Archiwistyki Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, 1 września 1993 r.”

²⁸ Wprowadzając pojęcie „instruktarza” miano na myśli dokument – zbiór zasad, a więc rzeczownik, a nie czasownik „instruktaż” – udzielanie instrukcji. *Słownik języka polskiego*, PWN, t. 1, Warszawa 1978, s. 794. Tymczasem w opublikowanym Piśmie ogólnym nr 5, NDAP z 1952 r. zmieniono oryginalną pisownię na „instruktaż”, patrz przyp. 29. Termin ten nie został uwzględniony w *Polskim słowniku archiwalnym*, red. W. Maciejewska, Warszawa 1974.

²⁹ Pismo okólne nr 5 NDAP z 11 kwietnia 1952 r. w sprawie wprowadzenia instruktaży (sic!) pracy w archiwach państwowych, Zbiór, poz. 92.

³⁰ APL, sygn. 619.

do podjęcia decyzji o przyjęciu innych zasad postępowania niż zalecane. Takie uwagi zawarte są np. we wskazówkach do opracowania akt notarialnych³¹ oraz stanu cywilnego³², a także w uregulowaniach dotyczących sposobu sporządzania inwentarzy archiwalnych zespołów akt wytworzonych w okresie kancelarii akt spraw (XIX–XX w.)³³. Komisje mają też uprawnienia do decydowania o wyborze inwentarzy, do których sporządzane będą indeksy, oraz o ich rodzaju³⁴ i typują zespoły archiwalne do ponownego opracowania³⁵. Odrębnie unormowane są też najistotniejsze funkcje naukowe komisji w odniesieniu do akceptacji opracowanych inwentarzy akt³⁶ i udziału w realizacji wydawnictw, np. przewodników po zasobach i zespołach archiwalnych³⁷ czy inwentarzy akt³⁸.

Ogólne wskazanie na komisje metodyczne jako organy pomocnicze dyrektorów archiwów w realizacji prac naukowo-badawczych zawiera Zarządzenie nr 15 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 31 maja 1969 r.³⁹ W zarządzeniu stwierdzono, że: „Właściwą instancją, do której powinno należeć inicjowanie i orzekanie o naukowym charakterze prac w archiwach państwowych, są, zgodnie ze swoim regulaminem, komisje metodyczne”⁴⁰.

Zarówno okólniki NDAP, jak i praktyka wskazują, że posiedzenia komisji metodycznych mają charakter wewnętrznych zebrań pracowników archiwów państwowych, na które można zapraszać specjalistów spoza archiwów⁴¹. Generalnie należy uznać, że jest to stanowisko słuszne, gdyż większość posiedzeń i konkluzji komisji stanowi o ocenie pracy, a więc o wewnętrznych sprawach archiwum. Ważnym uprawnieniem jest możliwość uczestnictwa w poszczególnych posiedze-

³¹ Zarządzenie nr 20 NDAP z 15 VII 1998 r. w sprawie opracowania akt notarialnych w archiwach państwowych, *Zbiór*, poz. 202, par. 2.

³² Zarządzenie nr 4 NDAP z 2 VIII 1999 r. w sprawie postępowania z aktami stanu cywilnego, *Zbiór*, poz. 204, par. 2.

³³ Pismo okólne nr 2 NDAP z 28 V 1984 r., *Zbiór*, poz. 183, np. cz. II, p. 8/b.

³⁴ Zarządzenie nr 3 NDAP z 26 I 1974 r. w sprawie sporządzania indeksów do inwentarzy archiwalnych, *Zbiór*, poz. 166.

³⁵ Pismo okólne nr 16 NDAP z 14 VIII 1974 r. w sprawie zasad kwalifikowania zespołów archiwalnych i ich inwentarzy do ponownego opracowania w archiwach państwowych, tamże poz. 169. Mimo że polecenie to wiązało się z realizacją „Programu rozwoju państwowej służby archiwalnej na lata 1974–1980”, pozostaje nadal aktualne.

³⁶ Patrz. przyp. 33, cz. II, p. 14 c.

³⁷ Zarządzenie nr 18 NDAP z 1 VIII 1974 r. dotyczące zasad opracowania przewodnika po zespole (zbiorze) archiwalnym, *Zbiór*, poz. 168. W kolejnych zaleceniach w sprawie opracowywania przewodników po zasobie (Uwagi na temat opracowania przewodnika po zasobie archiwum – pismo NDAP z 8 IX 1967, nr PNE-916-1, zmienione w 1976 r. i aktualne – Pismo okólne nr 4, NDAP z 12 VI 1982 r., *Zbiór*, poz. 181) całość prac powierzona jest kolegium redakcyjnemu.

³⁸ „Ogólne zasady przygotowania inwentarzy archiwalnych do druku NDAP z 24 III 1980 r.”, *Zbiór*, poz. 177.

³⁹ Zarządzenie nr 15 NDAP z 15 V 1969 r. w sprawie zakresu, organizacji i trybu prowadzenia prac naukowo-badawczych w archiwach państwowych, tekst niepublikowany w *Zbiorze*; APL, sygn. 1.

⁴⁰ *Ibid.*, załącznik, s. 3.

⁴¹ Zastrzeżenia o takim charakterze spotkań są zamieszczane w informacjach o planowanych zebraniach ukazujących się na stronie internetowej Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

niach naukowców – historyków czy prawników, znanych z zainteresowań i publikacji dotyczących poruszanego zagadnienia. Natomiast udział (niekoniecznie wiążący się z obecnością na posiedzeniu) specjalistów, pracowników innych archiwów zajmujących się tymi samymi zagadnieniami, jest wręcz niezbędny. Kolejne zarządzenia nakładały zresztą na archiwa obowiązek współpracy w rozwiązywaniu problemów metodycznych, ale wydaje się, że kontakty te były i są niedostateczne. Wynika to częściowo z braku odpowiednio wcześniejszej informacji o tematyce posiedzeń, pisemnej czy z wykorzystaniem internetu. Na przykład, w 2002 r. jedynie Archiwum Główne Akt Dawnych zamieściło szczegółowy plan posiedzeń Komisji Metodycznej. Na stronach NDAP i niektórych archiwów państwowych (ostatnio i APL) można spotkać informacje o planowanych posiedzeniach komisji metodycznej i zagadnieniach, które będą omawiane, ale najczęściej są zamieszczane na kilka dni przed wyznaczonym terminem. Tymczasem tak publikowana tematyka z terminarzem posiedzeń planowanych w ciągu roku służyłaby przede wszystkim pracownikom archiwów państwowych, umożliwiając im odpowiednio wcześniejsze zaplanowanie uczestnictwa, bo i w tym zakresie szwankuje system informacji. Niektóre zagadnienia mogą też zainteresować i historyków dążących do poszerzenia wiedzy o bazie źródłowej do ich prac, a może nawet archiwistów zakładowych. Niestety, z winy samych archiwów funkcji informacyjnych w tym zakresie nie spełnia biuletyn Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych – „Informacja Bieżąca”, przygotowywany do użytku wewnętrznego od 1997 r.

Charakterystyka działalności Komisji Metodycznej w Archiwum Państwowym w Lublinie nie jest łatwa, między innymi ze względu na nie najlepiej zachowaną dokumentację⁴², i dlatego o niektórych sprawach konieczne było uzyskiwanie informacji z innych materiałów, a niekiedy poprzestanie na przedstawieniu hipotez.

Jednym z istotniejszych elementów tego opisu jest refleksja nad wypełnianiem obowiązków przez przewodniczących i członków. Niewątpliwie istotny wpływ na jakość pracy komisji metodycznych, oprócz uwarunkowań zewnętrznych, miał i ma stosunek do ich funkcjonowania dyrektorów, do tej pory z zasady stojących na ich czele. Muszą pogodzić zachowanie właściwego tempa prac z przestrzeganiem zasad ich realizacji, łagodzić pojawiające się napięcia, a przede wszystkim unikać czysto formalnego wypełniania obowiązku zwoływania posiedzeń komisji. Niezwykle ważne jest oczywiście i własne merytoryczne przygotowanie się do omawianych zagadnień. Konieczne jest też stałe czuwanie nad przestrzeganiem procedur, a jednym z głównych problemów jest terminowe przekazywanie materiałów, choć obecnie szybkość przepływu niektórych informacji może usprawnić wewnętrzna sieć komputerowa. Prawidłowe wypełnianie tych funkcji wymaga

⁴² Obowiązek utworzenia archiwum zakładowego w archiwach wprowadzono Zarządzeniem nr 3 NDAP z 14 II 1978 r. Jak wynika z pisma Dyrektora WAPL z 9 X tego roku, archiwum zakładowe funkcjonowało już od lat kilkunastu, akta zaś z lat 1955–1976 były uporządkowane z ewidencją w postaci spisów zdawczo-odbiorczych, APL, sygn. 17. Dobrego stanu opracowania, a nawet kompletności archiwaliów z tych lat nie potwierdziła kontrola przeprowadzona w 1995 r.

poświęcenia im sporo czasu. Wydaje się, że zarówno prof. T. Mencel, jak i w zasadzie przez wiele lat jego następca Franciszek Cieślak oraz dr Maria Trojanowska, dyrektor APL w latach 1991–1993, właściwie wywiązywali się z tych zadań. Zapisy w protokołach wykazują na ich dobre, a niekiedy wręcz doskonałe przygotowanie merytoryczne. Dla właściwej rangi pracy komisji niewątpliwe znaczenie miał autorytet naukowy T. Mencla, który, jak już była mowa, został powołany do pierwszego składu Centralnej Komisji Metodycznej. Jego następca F. Cieślak posiadał doświadczenie zawodowe, które stale wzbogacał. Opracowywał bowiem archiwalia nawet po objęciu funkcji dyrektora i żywo interesowały go zagadnienia metodyczne⁴³. Przez pewien czas był członkiem Centralnej Komisji Oceny Materiałów Archiwalnych i uczestniczył w pracach kilku międzyarchiwalnych zespołów problemowych, o czym będzie jeszcze mowa. Pewna decentralizacja zarządzania archiwami poprzez przekazanie im spraw kadrowych i prowadzenia księgowości oraz reorganizacje (m.in. wdrożenie Ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach z 14 lipca 1983 r.), a w przypadku APL także przeprowadzka do nowej siedziby, spowodowały znaczny wzrost funkcji administracyjnych dyrektora kosztem zaangażowania w prace naukowe. Prawdopodobnie była to jedna z przyczyn załamania się aktywności Komisji Metodycznej w Archiwum Lubelskim w połowie lat 70. Ten stan rzeczy trwał w zasadzie aż do 1991 r., do objęcia stanowiska dyrektora przez dr Marię Trojanowską, członka Centralnej Komisji Metodycznej w latach 1991–1995.

Kolejnym ważnym aspektem właściwego funkcjonowania komisji jest dobór jej członków. Zarządzenie z 1986 r.⁴⁴ ustalało zasadę, obecnie nieco zmodyfikowaną, powoływania do komisji pracowników specjalizujących się w zagadnieniach archiwistyki i wykazujących znajomość teorii i praktyki archiwalnej. Wybór w zasadzie dotyczy więc pracowników z najdłuższym stażem zawodowym, w domniemaniu posiadających taką wiedzę oraz umiejętności. W archiwach „średnich” pod względem liczby zatrudnionych, a do takich należy APL, najbardziej doświadczeni pracownicy byli i są zazwyczaj kierownikami komórek organizacyjnych. Sytuacja ta ma spory wpływ na działalność Komisji, albowiem konieczność pilnej realizacji innych prac oraz wypełniania funkcji kierowniczych uniemożliwia niekiedy pełne merytoryczne przygotowanie się do posiedzenia. Archiwa o stosunkowo dużej liczbie pracowników siłą rzeczy mają możliwość doboru członków według dodatkowych kryteriów. Doświadczenie zawodowe czy nawet własny dorobek w zakresie metodyki archiwalnej nie decyduje bowiem o twór-

⁴³ F. Cieślak opracował m.in. duże zespoły aktowe Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego Fundacji Staszica [1778–] 1814–1945 i opublikował artykuł na jego temat, *Archiwum Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego fundacji Staszica (1784–1945)*, „Archeion” 1962, t. 38, s. 89–104 oraz Zbiór tabel likwidacyjnych lubelskiej i siedleckiej guberni 1865–1917. Porządkował też akta mniejszych zespołów, np. Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie 1929–1951, Urzędu Katastralnego w Bełzie 1929–1933 i innych.

⁴⁴ Zbiór, poz. 189, par. 3.2.

czym i wnikliwym, a zarazem życzliwym zainteresowaniu pracą kolegów. Konieczna jest też otwartość na poznawanie archiwaliów pochodzących z okresów historycznych, które nie leżą w kręgu zainteresowań własnych, a także na problematykę ich opracowania. Cecha ta może być właśnie dodatkowym kryterium wyboru na członka komisji.

Nie ulega wątpliwości, że prace metodyczne w archiwum winny obejmować wszystkie komórki merytoryczne. Pewnym problemem organizacyjnym jest jednak objęcie nimi oddziałów zamiejscowych. Skromna obsada kadrowa placówek terenowych, a niekiedy jest tylko jeden pracownik merytoryczny, powoduje, że osoby w nich zatrudnione winny mieć jak największe możliwości wymiany doświadczeń zawodowych. Zalecenie odnośnie do włączenia archiwów powiatowych do prac metodycznych i naukowych archiwów wojewódzkich znalazło się już w Wytycznych Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 24 kwietnia 1958 r. w sprawie nowego profilu archiwów powiatowych⁴⁵. Tymczasem w APL aż do lat 90. nie omawiano problemów opracowania nawet największych zespołów przechowywanych w archiwach powiatowych, przemianowanych w 1976 r. na oddziały, z wyjątkiem Archiwum Powiatowego w Zamościu⁴⁶. Zebrania Komisji w siedzibach placówek zamiejscowych zorganizowano tylko w 1972 r. w związku z generalną oceną stanu opracowania akt tam przechowywanych.

Analiza tematyki posiedzeń Komisji Metodycznej w Lublinie pozwala zauważyć, że generalnie przez pierwsze kilkanaście lat przeważały zagadnienia ogólniejsze, dotyczące pewnych grup archiwaliów lub szerszych kwestii związanych z podziałem i opracowaniem zasobu. Jednym z inauguracyjnych tematów ogólnych dyskutowanych na posiedzeniach wszystkich komisji w latach 1959–1960 był podział zespołów pomiędzy archiwami oraz w poszczególnych archiwach, stanowiący o ich strukturze wewnętrznej. Podstawą tych rozważań w archiwach był referat opracowany przez dyrektora T. Mencla „Wewnętrznoarchiwalne rozmieszczenie zasobu”. Komisja w WAPL zgodziła się z niemal wszystkimi postulatami referenta z wyjątkiem dwóch kwestii. Pierwszą z nich była propozycja skoncentrowania akt wszystkich urzędów ogólnopolskich w archiwach centralnych bez uwzględnienia lokalizacji ich siedziby, a drugą ustalenie generalnej cezury, tj. daty końcowej lub początkowej dla wszystkich zespołów na roku 1944 lub 1945. W tej ostatniej kwestii Komisja stwierdziła: „że cezura 1944/45 jest trudna do zastosowania przy grupach zespołów akt: gminnych, sądowych, notarialnych, urzędów stanu cywilnego, szkół, przedsiębiorstw, spółdzielczości, instytucji społecznych i innych”⁴⁷. Opinia ta zapewne nie była odosobniona, gdyż nie wprowadzono tej cezury jako obligatoryjnej i w tej kwestii archiwa stosowały różne rozwiązania.

⁴⁵ *Zbiór*, poz. 120.

⁴⁶ Zarządzenie nr 1 NDAP z 31 I 1976 r. *Zbiór*, poz. 171, s. 417–419.

⁴⁷ Uchwała Komisji Metodycznej APL, 9 V 1960 r., APL, sygn. 55. Opinia Komisji w obu sprawach pokrywała się ze zdaniem większości archiwów. Dlatego m.in. w zasobie APL pozostały akta Trybunału Koronnego, a w wielu przepisach metodycznych, np. we wskazówkach do porządkowania akt miejskich, nie zalecano wprowadzania takiej cezury.

W latach 50. i 60. Komisja w WAPL poświęciła sporo czasu na omówienie problemów opracowywania akt urzędów włościańskich i szkolnych z XIX i XX w., gmin oraz sądów gminnych, a także archiwaliów najnowszych, w tym zespołów otwartych. W związku z tą ostatnią kwestią w 1959 r. na podstawie referatu zespołowego rozważono kwalifikację akt gromadzkich rad narodowych, postulując włączenie do materiałów archiwalnych protokołów posiedzeń komisji gromadzkich, zebrań wiejskich oraz narad z sołtysami⁴⁸. Do „wielkich” tematów należy zaliczyć dyskusje nad wydaniem przewodników po dwóch największych zespołach aktowych przechowywanych w zasobie WAPL: Kancelarii Gubernatora Lubelskiego 1867–1917⁴⁹ i Rządu Gubernialnego Lubelskiego 1867–1918⁵⁰. Był to wówczas nowy rodzaj środka ewidencyjnego opracowywany zamiast tradycyjnych inwentarzy. Dyskutowano też o metodach porządkowania akt administracji ogólnej z okresu wcześniejszego (1815–1866), pod kątem publikacji inwentarza, ale to zamierzenie nie zostało zrealizowane⁵¹.

Przewaga problematyki związanej z opracowaniem określonych grup zespołów, którą później niekiedy rozszerzano omawiając pojedyncze zespoły, jest w pełni zrozumiała. Znaczny napływ archiwaliów, w tym archiwów rodowych i miejskich oraz akt rad narodowych i sądowych, jaki miał miejsce w latach 1945–1955, spowodował konieczność podejmowania rozstrzygnięć ogólniejszych, bez wnikania w specyfikę każdego zespołu. Ponadto, powstanie w Lublinie drugiej uczelni – Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, z utworzonym w 1952 r. Wydziałem Humanistycznym, spowodowało wzrost zainteresowania archiwaliami. Postawiło to przed Archiwum zadanie jak najszybszego przygotowania do udostępniania nie tylko materiałów nowo przejętych, przynajmniej na poziomie właściwego rozpoznania ich przynależności zespołowej, ale też likwidacji rozsypów akt. Natomiast niedostatek powierzchni magazynowej, odczuwany do czasu przeniesienia w 1966 r. do nowej siedziby, skłaniał do podejmowania problemu brakowania dokumentacji niearchiwalnej⁵².

Przed komisjami metodycznymi stawiano również zadania ogólne, dotyczące określenia stanu opracowania zasobu. Jak już była mowa, w 1972 r. w WAPL, tak jak i w innych archiwach państwowych, analizowano stan i jakość uporządkowania akt w archiwach powiatowych (Chełm, Kraśnik, Łuków, Zamość), a także

⁴⁸ APL, sygn. 52–60.

⁴⁹ J. T o m c z a k, *Przewodnik po zespole akt Kancelarii Gubernatora Lubelskiego z lat 1866–1917*, Warszawa 1966. Temu wydawnictwu zostało poświęcone jedno z pierwszych posiedzeń Komisji – 30 X 1956.

⁵⁰ J. G o d l e w s k a, *Rząd Gubernialny Lubelski 1867–1918. Przewodnik po zespole*, Warszawa–Łódź 1978.

⁵¹ APL, sygn. 57, Protokół posiedzenia 19 XII 1968.

⁵² Omawiano brakowanie akt finansowych Okręgowego Urzędu Ziemskiego z lat 1919–1939, komisarzy powiatowych ds. włościańskich, Rządu Gubernialnego Lubelskiego 1867–1917, komend powiatowych Generalnego Gubernatorstwa w Lublinie 1915–1918, oddziałów terenowych Państwowego Urzędu Repatriacyjnego, APL, sygn. 53–61.

w Oddziale III Centrali (akta wytworzone od 1944 r.). Wnioski nie były zbyt satysfakcjonujące. Stwierdzono wiele uchybień, a niekiedy wręcz zupełną dowolność w opracowaniu archiwaliów. Uznano jednak, że nie jest konieczne przywrócenie obowiązku przygotowywania instruktarzy dla każdego opracowywanego zespołu, a jedynie dla bardziej skomplikowanych⁵³. Przegląd wykazał bardzo słaby kontakt Centrali z placówkami terenowymi w zakresie prac nad uporządkowaniem zasobu.

Kolejnym ważnym problemem ogólnym powierzonym komisjom metodycznym było wykonanie Zarządzenia nr 5 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 8 maja 2000 r. w sprawie przeglądu ewidencji zasobu nieopracowanego w archiwach państwowych⁵⁴. Były to prace związane z przygotowaniem przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych decyzji zmieniających przepisy metodyczne pod kątem przyspieszenia opracowania zespołów archiwalnych. Mając na względzie ogromne znaczenie tego problemu poświęcono mu w APL w całości aż sześć posiedzeń Komisji. Omówiono na nich przygotowane wcześniej przez kierowników oddziałów materiały dotyczące kategoryzacji zespołów oraz, tak jak większość komisji działających w archiwach, ustosunkowano się do załączonego „Projektu kierunków zmian archiwalnych przepisów metodycznych”. Projekt ten był efektem pracy zespołu naukowego powołanego przez naczelnego dyrektora. Prawdopodobnie tylko Komisja w APL uznała, iż proponowane rozwiązania raczej nie przyspieszą opracowania zasobu⁵⁵, ale szczegółowe uwagi sformułowane przez jej członków nie były przedmiotem dyskusji w szerszym gronie.

Jednym z ciekawszych zagadnień rozpatrywanym na polecenie NDAP był projekt *Polskiego słownika archiwalnego* wydanego ostatecznie w 1974 r.⁵⁶ W skład komitetu redakcyjnego wszedł kilkakrotnie już wspomniany mgr W. Zysko. W 1971 r. odbyło się posiedzenie Komisji, na którym zgłoszono szereg postulatów odnośnie do uwzględnienia nowych terminów. Szczególnie podkreślano duże braki w zakresie terminologii stosowanej w urzędach i sądach do końca XVIII w. Podane zostały szczegółowe propozycje nowych haseł i niektóre z nich, np. *farrago*, *relatio*, a należy żałować, że nie więcej, rzeczywiście zostały zamieszczone w słowniku. Sformułowano też wiele uwag i postulatów dotyczących poprawy lub poszerzenia objaśnień terminów dotyczących zarówno prac kancelaryjnych, jak i archiwalnych⁵⁷.

Działalność Komisji Metodycznej koncentrowała się wokół tematyki posiedzeń, ale wiele zadań wykonywano bez zwoływania zebrań. Zazwyczaj na polecenie najpierw Biura Prac Naukowych NDAP, przekształconego w 1976 r. w Za-

⁵³ APL, sygn. 60, Protokoły posiedzeń Komisji Metodycznej w APL z 27 III, 15 V i 5 VI 1972 r.

⁵⁴ Zbiór, poz. 206.

⁵⁵ Protokół posiedzenia KM w APL z 29 VI 2000 r., APL, registratura, bez sygn.; J. Krochmal, *Propozycja nowych zasad opracowania zasobu archiwalnego*, „Archiwista Polski” 2002, nr 2 (26), s. 9–22.

⁵⁶ Oprac. zbiorowe pod red. W. Maciejewskiej, Warszawa 1974.

⁵⁷ Postulowano też uwzględnienie m.in. terminów *koc*, *wyderkaff*, *pozwy taktowe*, Protokół posiedzenia KM 27 III 1971, APL, sygn. 59.

kład Naukowo-Badawczy Archiwistyki, przygotowywano, najczęściej zespołowo, opinie w kwestiach metodycznych. Na przykład, w 1965 r. ustosunkowano się do projektu tłumaczeń nazw instytucji i urzędów rosyjskich i niemieckich z okresu zaborów i okupacji, a w 1973 r. do projektów opracowania i brakowania akt podworskich. Opiniowano też problemy bardziej szczegółowe. Między innymi sformułowano uwagi do problemu porządkowania map i planów górniczych przechowywanych w WAP w Katowicach (1982 r.), a w 1994 r. Józef Kus opracował opinię na temat metod porządkowania akt Komendy Powiatowej w Radomsku dla AP w Łodzi⁵⁸.

Zgodnie z obowiązującą pragmatyką poszczególne komisje zgłaszały propozycje zagadnień, tak ogólnych, jak i szczegółowych, mających być przedmiotem posiedzeń Centralnej Komisji Metodycznej. W 1965 r. Komisja w WAPL postulowała m.in. rozstrzygnięcie sprawy przekazania do Archiwum w Lublinie, zgodnie z zasadą pertynencji terytorialnej, fragmentów akt urzędów gubernialnych znajdujących się w zespole akt Zarządu Dóbr Państwowych w Oddziale Terenowym w Radomiu oraz uporządkowanie nazw zespołów z okresu zaborów⁵⁹. Z kolei w roku następnym proponowała podjęcie dyskusji nad wewnątrzarchiwalnym podziałem zespołów w związku z przygotowywanymi statutami archiwów, a w grupie tematów szczegółowych ewentualną weryfikację treści Pisma okólnego nr 21 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 30.10.1965 r., zalecającego tworzenie odrębnych zespołów aktowych z akt komisji wyborczych z wyborów do sejmiku i rad narodowych. W tej ostatniej kwestii Komisja w WAPL opowiadała się za pozostawieniem tych materiałów w aktach rad narodowych (co realizowano w praktyce), z uwagi na fakt powoływania komisji wyborczych przez rady narodowe i obsługiwanie ich przez kancelarie rad⁶⁰. Zgłosiła również potrzebę opracowania nowego kwalifikatora akt sądowych z uwagi na dezaktualizację przepisów z 1937 r. W 1970 r. postulowała zajęcie się problemem gromadzenia i opracowania druków ulotnych oraz wspomnień i relacji. Za sprawę pilną uznano też rozstrzygnięcie spornej kwestii cezur zespołów akt sądowych⁶¹.

⁵⁸ APL, sygn. 51, 61, 63 i b. sygn.

⁵⁹ APL, sygn. 57. Archiwalia te, w liczbie 5655 jednostek inwentarzowych, to akta urzędów gubernialnych oraz dokumentacja z lustracji dóbr w guberni lubelskiej, które pozostały w obecnym AP w Radomiu, *Archiwum Państwowe w Lublinie i jego oddziały. Przewodnik po zasobie archiwalnym*, t. 1, red. F. Cieślak, M. Trojanowska, Lublin 1997, s. 211. Decyzję w tej sprawie wydał Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych 26 VII 1965 r. APL, sygn. 51, pismo NDAP z 17 VIII 1965 r.

⁶⁰ W kwestii akt wyborczych niestety zostały przyjęte inne rozwiązania. Pismo okólnie nr 1 NDAP z 25 I 1988 r. w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych dotyczących opracowania w archiwach państwowych akt z wyborów do Sejmu PRL i rad narodowych, *Zbiór*, poz. 190.

⁶¹ W archiwach proponowano wówczas wprowadzenie dat skrajnych lub cezur wewnętrznych w działalności różnych sądów na roku: 1876, 1915, 1918, 1928, 1939 i 1944/1945. Przeciwno nieuzasadnionym podziałom chronologicznym akt wypowiedziała się KM w Lublinie, APL, sygn. 51. Sprawy cezur w aktach sądowych są nadal dyskusyjne. W 1998 r. Komisja w APL postanowiła najpierw nie wprowadzać do akt sądów grodzkich cezur na roku 1939 i 1944, a w 2002 r. zmieniła tę decyzję (Protokół KM z 8 III 1998 r. i 27 V 2002 r.), APL, registratura, b. sygn.

Niewątpliwie potrzebne jest statystyczne ujęcie najważniejszych aspektów działalności Komisji Metodycznej. Nasuwa ono pewne interesujące wnioski, oraz pytania, na które udzielenie odpowiedzi nie jest sprawą prostą.

Poniższe zestawienie wykazuje znaczne dysproporcje w liczbie odbytych w każdym roku zebrań i tematów na nich poruszanych. Poza okresem zaniku działalności Komisji, w ciągu roku zwoływano od jednego do kilkunastu spotkań, na których omawiano przeciętnie od 2 do 5 zagadnień, a sporadycznie było ich ponad 10. Wykaz, jak wszystkie tego typu zestawienia, jest informacją liczbową nic niemówiącą o nakładzie pracy Komisji czy złożoności omawianych zagadnień. Ich ranga była bowiem bardzo różna, od akceptacji opracowania jednego niewielkiego zespołu do np., jak się okazało, trudnej problematyki opracowania akt wydziałów Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie. Były to zresztą jedne z kilku kwestii, które wymagały zwołania większej liczby posiedzeń⁶².

Tab. 1. Statystyka posiedzeń Komisji Metodycznej 1956–2002

Rok	Liczba posiedzeń	Liczba tematów	Rok	Liczba posiedzeń	Liczba tematów	Rok	Liczba posiedzeń	Liczba tematów
1956	4	4	1972	5	10	1988	brak	—
1957	6	6	1973	2	2	1989	brak	—
1958	1	3	1974	5	5	1990	brak	—
1959	4	5	1975	1	2	1991	2	2
1960	1	1	1976	1	2	1992	2	2
1961	2	1	1977	brak	—	1993	brak	—
1962	1	1	1978	1	1	1994	1	1
1963	2	5	1979	brak	—	1995	7	14
1964	3	3	1980	brak	—	1996	2	5
1965	1	1	1981	brak	—	1997	1	1
1966	2	2	1982	brak	—	1998	2	5
1967	brak	—	1983	brak	—	1999	7	16
1968	1	4	1984	brak	—	2000	11	9
1969	7	6	1985	brak	—	2001	5	8
1970	1	1	1986	1	1	2002	8	18
1971	8	13	1987	brak	—			

Źródło: Dokumentacja Komisji Metodycznej APL i sprawozdania roczne z działalności Archiwum w latach 1956–2002. Problemy omawiane dwa i więcej razy w roku są liczone jako jeden temat. Referowane łącznie sprawy opracowania przez jedną osobę nawet kilkudziesięciu zespołów akt notariuszy czy prezydiów gromadzkich i gminnych rad narodowych zostały policzone także jako jeden temat.

⁶² Np. w 1992 r. omawiano opracowanie Wydziału Rolnictwa i Reform Rolnych, a w 1997 r. Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej. W obu przypadkach, m.in. z uwagi na częste reorganizacje, wystąpiły sporne problemy co do zasad formowania jednostek i układu akt w zespołach.

Konieczne jest podjęcie próby wyjaśnienia widocznej w zestawieniu i wspomianej już kilkakrotnie sprawy nieorganizowania posiedzeń Komisji Metodycznej w latach 1977–1990, poza rokiem 1978 i 1986. Była już mowa o przyczynach natury ogólniejszej, a do tego trzeba jeszcze zasygnalizować ogromny wzrost zadań APL, jaki nastąpił w tym okresie, głównie w związku z masowym napływem podań dotyczących poświadczenia wysiedlenia z Zamojszczyzny w okresie okupacji hitlerowskiej. Przykładowo w 1980 r. załatwiono 880 kwerend, a w 1989 aż 2602, przy znikomym powiększeniu kadry⁶³. Jednakże pilne i priorytetowe zadania, które są realizowane nawet przez wiele lat, pojawiają się w archiwach z dużą regularnością. Powodują przede wszystkim zahamowanie opracowania zasobu, ale rzadko zupełne zawieszenie prac, a tym samym zmniejsza się potrzeba zwoływania posiedzeń komisji metodycznej. I tak, przyczyną nieodbycia się żadnego posiedzenia w roku 1967 były niewątpliwie prace porządkowe związane z przeniesieniem archiwum do nowego gmachu, a zmniejszenie się ich liczby w latach 1996–1998 spowodowane zostało przeprowadzaniem w tym okresie skontrum całego zasobu⁶⁴. Podobnie było w latach 80. Masowy napływ specyficznych kwerend spowodował nie tylko zwiększenie ilości czasu na ich realizację, ale i na przygotowanie (paginacja, indeksy) wybranych akt, w których prowadzono poszukiwania. Kontynuowano jednak prace porządkowe, m.in. akt prezydiów rad narodowych i Archiwum Łosiów z Niemiec. Należy też nadmienić, że w tym okresie miały miejsce częste zmiany kadrowe. Najważniejsze w kontekście omawianego zagadnienia było odchodzenie pracowników merytorycznych, w tym wieloletnich członków Komisji Metodycznej⁶⁵.

Poszukując wyjaśnienia sprawy braku aktywności Komisji Metodycznej, trzeba zaznaczyć, że komisje te nie są jedynymi organami kolegialnymi w archiwach państwowych zajmującymi się dokumentacją. Jeszcze wcześniej niż one, bo w 1952 r., powołane zostały 2–3-osobowe „wojewódzkie komisje brakowania akt”, które najpierw zajmowały się jedynie opiniowaniem wniosków o brakowanie dokumentacji niearchiwalnej urzędów, przedsiębiorstw i instytucji, działających na terenie właściwości danego archiwum⁶⁶. Jednak już w 1954 r. stały się organem doradczym w zakresie brakowania zespołów i akt również z zasobu własnego archiwum⁶⁷. W 1972 r. przekształcono je w komisje oceny materiałów archiwalnych przy wojewódzkich archiwach państwowych i określono zadania w zakresie kształtowania narastającego zasobu i oceny pod kątem brakowania akt znajdują-

⁶³ W latach 70. liczba kwerend realizowanych przez WAPL wahała się od 767 (1975 r.) do ponad 800, w 1981 r. – 956, 1983 r. już 1559. APL, sygn. 175–189 i b. sygn.

⁶⁴ Zarządzenie NDAP nr 5 z 13 IV 1995 r., *Zbiór*, poz. 199.

⁶⁵ APL, Sprawozdania roczne, sygn. 175–189, i bd. z lat 1984–1989.

⁶⁶ Zarządzenie NDAP nr 2 z 2 V 1952 r., *Zbiór*, poz. 93, na mocy tego Zarządzenia powołano również Centralną Komisję Brakowania Akt.

⁶⁷ Zarządzenie NDAP nr 8 z 8 VI 1954 r. *Zbiór*, poz. 105.

cych się już w archiwach⁶⁸. W sumie jednak funkcje te są dość ograniczone i nawet duża aktywność tej komisji (od 1986 r. komisja archiwalnej oceny dokumentacji) nie mogła zastąpić pracy Komisji Metodycznej.

Inaczej przedstawia się związek funkcjonowania komisji metodycznych z działalnością naukową i zebraniem naukowymi w archiwach państwowych, które stały się komplementarne dla kwestii naukowego opracowania zasobu. Tematy przygotowywane na zebrania naukowe, to przede wszystkim charakterystyki ustroju i działalności urzędów, instytucji, przedsiębiorstw itp. oraz ich pozostałości aktowej przechowywanej w zasobie konkretnego archiwum i często problemy jej opracowania. Początkowo zebrania w Archiwum Lubelskim, podobnie jak w innych archiwach, były okazją do szerszej prezentacji dziejów aktotwórców lub „Źródeł do...”, przedstawiających materiały archiwalne wybrane tematycznie lub geograficznie i w określonym przedziale czasowym. W latach 70. pojawiają się tematy ściślej związane z rozstrzygnięciami metodycznymi. Na przykład w 1972 r. omawiano przydatność rosyjskich pomocy ewidencyjno-informacyjnych oraz problemy opracowania akt Kuratorium Lubelskiego Okręgu Szkolnego z lat 1944–1950. Scharakteryzowana została też pozostałość aktowa Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Lublinie, a należy dodać, że zespół ten nie był omawiany przez Komisję. W następnym roku referat „Spółdzielczość samopomocowa województwa lubelskiego w okresie 1948–1960” wywołał dyskusję wokół decyzji Archiwum zaliczenia do materiałów archiwalnych jedynie akt Wojewódzkiego Związku Gminnych Spółdzielni w Lublinie, bez materiałów jednostek podległych. Poruszone w nim problemy metodyczne miały stać się przedmiotem obrad Komisji Metodycznej, czego jednak nie zrealizowano. W 1981 r. na zebraniu naukowym przedstawiony został inwentarz zespołu „Akta miasta Lublina 1465–1810”, a w 1987 r. wstęp do zespołu „Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Świdniku 1954–1973”.

W połowie lat 70. nastąpiło uaktywnienie działalności naukowej, wydawniczej i popularyzatorskiej w archiwach. W 1976 r. powołano w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych Zakład Naukowo-Badawczy Archiwistyki, a w roku następnym odbyła się już I krajowa konferencja pracowników naukowo-badawczych w archiwach państwowych (Poznań 28 kwietnia), której przebieg omówiono na zebraniu pracowników WAP w Lublinie i Zamościu 5 maja. Pracownicy Archiwum Lubelskiego w pełni włączyli się w realizację prac naukowych. Część z nich uzyskała status pracownika naukowo-badawczego, ustalono też tematy prac doktorskich, ale przede wszystkim kontynuowano przygotowanie przewodnika po zasobie⁶⁹.

⁶⁸ Zarządzenia NDAP nr 33 z 12 IX 1972 r., *Zbiór*, poz. 164, nr 11 z 18 IX 1976, *ibid.*, poz. 173; nr 7 z 15 VII 1986 r., poz. 187.

⁶⁹ APL, dokumentacja zebrań naukowych – akta w opracowaniu; *Utworzenie Zakładu Naukowo-Badawczego Archiwistyki w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych*, „Archiwista” 1976, nr 4 (47), s. 32–33.

Wyjaśnia to w pewnej mierze sprawę zaniku działalności Komisji Metodycznej w APL w latach 1977–1990, gdyż nastąpiło przesunięcie dyskusji o niektórych zespołach na spotkania naukowe. Funkcje zebrań naukowych były i są jednak inne. Służą stosunkowo swobodnej realizacji zainteresowań historycznych czy metodologicznych pracowników, nie podejmuje się na nich wiążących decyzji, z wyjątkiem może spraw wydawniczych. Tymczasem komisje dokonują obowiązujących ustaleń, oceniają pracę, uznają zespoły aktowe za opracowane i akceptują przygotowane inwentarze, które stają się oficjalnymi środkami ewidencyjnymi. Komisja funkcjonowała jedynie, jak wynika ze sprawozdań, „w trybie roboczym”, czyli rozstrzygano szczegółowe problemy w wąskim gronie i nie sporządzano protokołu, stąd często nie wiadomo nawet, co było ich przedmiotem. Spotkania takie miały zresztą już miejsce wcześniej, ale obok posiedzeń oficjalnych. W stosunku do oddziałów zamiejscowych Komisja „działała” nadal jednoosobowo poprzez wyznaczonego opiekuna, a obowiązki te przez wiele lat pełnili mgr S. Janicki oraz mgr F. Pomarańska⁷⁰.

Przez kilkanaście lat trwało faktyczne zawieszenie funkcjonowania Komisji Metodycznej w APL, choć powoływano jej członków. Zaniechano zwoływania posiedzeń i oficjalnego akceptowania opracowanych zespołów oraz przygotowanych inwentarzy. Prace nad zespołami, których porządkowanie nie było oceniane kolegialnie, niekiedy nie zostały ukończone, nie przygotowywano informacji czy wstępów lub pozostawiono je w wersjach roboczych, nie sporządzono wielu spisów dokumentacji przeznaczonej do wybrakowania. Wiele inwentarzy nie posiada oficjalnej akceptacji nie tylko Komisji, ale i dyrektora. Interesujące, że podobne zjawiska miały miejsce w tym samym okresie w niektórych innych archiwach⁷¹.

Przypuszczalnie wpłynął na to wzrost zadań w archiwach, w tym znaczna intensyfikacja prac naukowych oraz popularyzatorskich. W ramach tych ostatnich tworzone były różne katalogi (np. w ramach programu „Archiwa w służbie gospodarki”), niekiedy mało przydatne. Znaczne zwiększenie liczby pracowników naukowo-badawczych spowodowało ograniczenie czasu pracy poświęconego na realizację innych zadań. Wydaje się, że lansowany od końca lat 70. pogląd o możliwym pogodzeniu aktywności naukowej pracowników – powiązanej z konieczną, ale bardzo pracochłonną, popularyzacją archiwów (zresztą niekiedy zbyt intensywną) – z realizacją podstawowych zadań archiwalnych był chyba zbyt optymistyczny.

W latach 90. konieczne było reaktywowanie działania Komisji, uzmysłowienie potrzeby i obowiązku kolegialnego rozstrzygania problemów i oceny efektów pracy. W związku ze zmianami na stanowisku dyrektora Archiwum i okresami wakacji od 1989 r. zmieniali się często przewodniczący Komisji. W latach 1989–

⁷⁰ APL, sygn. 170, 178, 179. i b. sygn.

⁷¹ Ze wstępnej oceny NDAP wynika, że znaczna liczba inwentarzy nie została zatwierdzona przez komisje metodyczne.

1991 oraz 1993–1994 był nim p.o. dyrektora J. Kus, w latach 1991–1993 dyrektor M. Trojanowska, 1994–2001 – dyrektor E. Wierzbicka, 2001 r. – p.o. dyrektora L. Zabielski i od 1 września 2001 r. dyrektor Piotr Dymmel, który z tym dniem rozpoczął pracę w Archiwum. Oprócz wymienionych w skład komisji wchodził: mgr mgr S. Janicki, Janina Kosonowska, Jadwiga Krasnodębska. Ponadto, od utworzenia w 1976 r. samodzielnego Archiwum w Zamościu, członkiem Komisji była mgr Gertruda Sowińska, piastująca funkcję dyrektora tego Archiwum do 2001 r.⁷²

Przy charakterystyce funkcjonowania Komisji Metodycznej trzeba również zasignalizować fakt, że udział w jej pracach nie był i nie jest jedyną formą uczestniczenia jej członków i w ogóle pracowników APL w budowaniu archiwalnego dorobku w zakresie metodyki. Istotnym wkładem była praca w specjalistycznych międzyarchiwalnych zespołach i komisjach problemowych. Między innymi w latach 70. dyrektor Cieślak przewodniczył pracom zespołu ds. ustalenia kryteriów oceny akt merytorycznych z zakresu zatrudniania i płac. Z kolei dr M. Stankowa i mgr S. Paulowa brały udział w pracach zespołu badawczego realizującego temat „Działalność kancelarii w okresie księgi wpisu”, a dr A. Wielgus-Pawłowska w komisji zajmującej się kwestią kształtowania narastającego zasobu archiwalnego⁷³. W latach 80. i 90. pracownicy APL uczestniczyli w pracach kilku zespołów, m.in.: „Kancelaria polska w XIX wieku” – dyr. F. Cieślak i „Akta sądowe XIX i XX wieku” – mgr J. Krasnodębska. Później dr M. Trojanowska brała udział w spotkaniach „Zespołu ds. komputerowego opracowania dokumentów (FOPAR)”, a mgr L. Zabielski w pracach zespołu do spraw opracowania akt urzędów stanu cywilnego.

Funkcjonowanie komisji metodycznych w archiwach jest w pełni uzasadnione ich potrzebami wewnętrznymi, jednak prawidłowa organizacja ich pracy oraz sprawny i konstruktywny przebieg posiedzeń ma wiele uwarunkowań. Zmodyfikowane zasady pracy komisji, określone w Zarządzeniu nr 1 Naczelnego Dyrektora z 20 stycznia 2003 r., wprowadzają dość zasadnicze zmiany i znajdują się w fazie wdrożenia. Wydaje się, że przepis ten tak szczegółowo sprecyzował wiele zagadnień, że nie będzie potrzeby opracowywania rozwiązań własnych. Jednakże rzeczywista wartość merytoryczna prac komisji oraz to, czy jej posiedzenia będą forum swobodnej wymiany poglądów i szkołą dyskusji dla archiwistów, czego nie powinno się mylić z możliwością negowania postanowień komisji, zależy od każdego z archiwów. W związku z tym nasuwa się pewna refleksja ogólna. Niewątpliwie najbardziej fascynującym elementem pracy historyka jest bezpośrednie zetknięcie ze źródłem. W przypadku wykonywania zawodu archiwisty obcowanie to jest codzienne, a na dodatek otrzymujemy możliwość wpływu na jego kształt, a niekiedy i kwalifikację dokumentacji do rangi materiałów archiwalnych. Wywołuje to często duże zaangażowanie i emocje, tym większe, im bardziej jesteśmy

⁷² APL, Akta Komisji Metodycznej z lat 1991–2002.

⁷³ APL, sygn. 190–192.

zainteresowani opracowywanymi aktami. Jednakże rozwiązania zastosowane w toku indywidualnej pracy mogą okazać się dyskusyjne albo wręcz błędne. Przyjęta przed pięćdziesięciu laty i utrzymywana do dziś forma kolegialnego ich rozstrzygania jest dowodem powszechnego przekonania, że nie są to najczęściej sprawy proste i mające tylko jedno rozwiązanie. Uświadomienie sobie tego faktu niewątpliwie będzie ułatwiać naukowe opracowywanie zespołów i działalność komisji metodycznych.

ANEKS

Tematyka posiedzeń Komisji Metodycznej Archiwum Państwowego w Lublinie 1956–2002

Data	Tematyka, referent	Uwagi
1956 r.		
28 lipca	1. Plan pracy Komisji Metodycznej 2. Projekt instruktarza prac porządkowych akt gmin wiejskich z lat 1809–1954. Opracowanie zbiorowe	
3 września	Instruktarz prac porządkowo-inwentaryzacyjnych akt władz ziemskich: Komisji i Urzędów Ziemskich z lat 1918–1939 (W. Zyśko)	
30 października	Przewodnik po zespole akt – Kancelaria Gubernatora Lubelskiego 1866–1917 (J. Tomczyk)	
12 grudnia	Brakowanie akt finansowych Okręgowego Urzędu Ziemskiego z lat 1919–1939 (W. Zyśko)	
1957 r.		
11 marca	1. Porządkowanie i inwentaryzacja akt urzędów stanu cywilnego z pierwszej poł. XIX w. (ref. Artymiak) 2. Plan pracy Komisji Metodycznej	WAP Kielce
13 maja	Porządkowanie akt szkolnych z XX w. (D. Godlewska)	WAP Białystok, Oddz. w Łomży
13 czerwca	Ogólnopolska Konferencja Metodyczna dotycząca brakowania akt najnowszych (w 1958 r.)	Dyskusja
24 czerwca	Porządkowanie akt Dyrekcji Szkolnej Radomskiej (1810) 1865–1918 (W. Prawdzik)	Posiedzenie w OT w Radomiu
18 października	Porządkowanie akt Dyrekcji Szkolnych Naukowych: Chełmskiej, Lubelskiej i Siedleckiej 1865–1915 (M. Stankowa)	
9 grudnia	Przewodnik po zespole akt – Kancelaria Gubernatora Lubelskiego 1866–1917 (J. Tomczyk)	

1958 r.		
19 grudnia	Porządkowanie i inwentaryzacja akt włościańskich z l. 1864–1918: – Lubelskiej, Siedleckiej, Bialskiej i Krasnostawskiej Komisji do Spraw Włościańskich, – Lubelskiego Siedleckiego i Chełmskiego Gubernialnych Urzędów do Spraw Włościańskich, – Komisarzy Powiatowych do Spraw Włościańskich. Referat zespołowy.	
1959 r.		
13 lipca	Opracowanie zespołu akt Archiwum Rulikowskich (podział na zespoły): 1. Archiwum Rulikowskich; 2. Archiwum Leszczyńskich; 3. Archiwum Szlubowskich; 4. Akta generała Filipa Haumana (M. Stankowa)	
23 września	Gubernialne i powiatowe rady dobroczynności (opiekuńcze) z guberni chełmskiej, lubelskiej i siedleckiej z lat 1832–1917 Akta innych instytucji – szpitali, domów, przytułków	Opr. w ramach praktyk studenckich
21 października	Kwalifikacja archiwalna akt gromadzkich rad narodowych (referat zbiorowy)	
23 listopada	Rady Szczegółowe Szpitali i Zakładów Opiekuńczych, Rad Opiekuńczych powiatowych i gubernialnych, zarządy szpitali, lata 1832–1915 (K. Gawarecka)	
1960 r.		
9 maja	Wewnętrznoarchiwalne rozmieszczenie zasobu (T. Mencil)	
1961 r.		
16 i 23 maja	Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie, 1816–1945 (F. Cieślak)	
1962 r.		
23 maja	Brakowanie części dokumentacji z zespołów akt komisarzy powiatowych ds. włościańskich (D. Wójcik)	Wniosek do Centralnej Komisji Brakowania Materiałów Archiwalnych
1963 r.		
26 października	1–3. Zatwierdzenie inwentarzy (J. Godlewska): Lubelska Komisja ds. Włościańskich, Krasnostawska Komisja ds. Włościańskich, Lubelski Gubernialny Urząd Spraw Włościańskich 4. Komisarze Powiatowi do Spraw Włościańskich (D. Wójcik-Górska)	

30 grudnia	Akta policji państwowej z l. 1919–1939 – podział na zespoły (W. Zyśko)	
1964 r.		
8 czerwca	Brakowanie dokumentacji z zespołu akt Rządu Gubernialnego Lubelskiego, 1867–1917 (J. Godlewska)	
13 czerwca	Statuty wojewódzkich archiwów państwowych – głównie sprawa powiązania wewnętrznych struktur organizacyjnych z granicami chronologicznymi zespołów (W. Zyśko)	
24 października	Inwentarz akt miasta Lublina 1465–1795 (M. Stankowa)	Obecni: S. Pańków – WAP Kraków i dyr. K. Arłamowski – WAP Przemyśl
1965 r.		
24 maja	Porządkowanie akt magistratu miasta Lublina 1795–1874 – sprawy układu akt w zespole (M. Stankowa)	Metody porządkowania – zebranie naukowe w 1964
1966 r.		
?	Projekt instrukcji w sprawie akt zespołów akt narastających	Informacja ze sprawozdania, brak daty i liczby posiedzeń
?	Projekt wstępu do przewodnika po zasobie WAP w Lublinie i PAP	jw.
1967 – brak dokumentacji KM i informacji w sprawozdaniu		
1968 r.		
19 grudnia	Omówienie przygotowania do publikacji inwentarzy zespołów (D. Wójcik-Górska): – Komisja Województwa Lubelskiego, 1815–1837 – Rząd Gubernialny Lubelski, 1837–1866 – Komisja Województwa Podlaskiego, 1815–1837 – Rząd Gubernialny Podlaski, 1837–1844. Kwestie podziału na zespoły	
1969 r.		
2 czerwca 15 września	Rząd Gubernialny Lubelski 1867–1917 – inwentarz i przewodnik do akt: Referatu Finansowego Redakcji „Wiadomości Gubernialnych” Akt wyborów do Dumy (J. Godlewska)	Udział dr. W. Śladkowskiego
28 czerwca	Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności 1815–1954 (S. Paulowa)	
?	Metody opracowania akt Lubelskiego Gubernialnego Urzędu Żandarmerii i Powiatowych Zarządów Żandarmerii (J. Tomczyk i J. Krasnodębska)	

?	jw.	Informacja ze sprawozdania
?	Opracowanie akt miasta Lubartowa 1917–1950 (S. Paulowa)	Informacja ze sprawozdania
?	Opracowanie akt III Oddziału Konnego SS w Chełmie (W. Zyśko)	Informacja ze sprawozdania
1970 r.		
3 października	Opracowanie akt Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym – Delegatura w Lublinie, 1946–1954 (S. Janicki)	
1971 r.		
27 marca	Polski słownik archiwalny – dyskusja nad projektem, propozycje nowych terminów i uzupełnień	
24 kwietnia	Opracowanie akt sądów gminnych powiatu lubartowskiego z lat 1866–1916 (J. Krasnodębska)	
30 kwietnia	Rząd Gubernialny Lubelski 1867–1918 – projekt przewodnika (J. Godlewska) Uwagi I. Koberdowej – NDAP	Recenzje: dr F. Ramotowskiej, T. Kobyrzyskiej
20 maja	Opracowanie zespołu Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym Delegatura w Lublinie (S. Janicki)	Patrz KM 3.10.1970
25 września	Układ ksiąg grodzkich i ziemskich (M. Stankowa)	Udział Z. Wojasa, WAP Kraków
23 października	Ustalenie nazw zespołów: 1. Szkoła Obwodowa w Opolu 1814–1850 (S. Paulowa) 2. Komisje wojewódzkie i rządy gubernialne woj. lubelskiego i podlaskiego 1815–1866 (S. Paulowa) 3. Akta notarialne – zasady podziału na zespoły (W. Zyśko) 4. Połączenie akt PWRN z aktami Wydziału Oświaty z lat 1950–1958 i Kuratorium Okręgu Szkolnego w Lublinie po 1958 r. (S. Janicki)	Realizacja zarządzenia powizytacyjnego NDAP z 30.04.1971
15 listopada	1. Szkoła Powiatowa Realna w Lublinie, 1846–1862 i Szkoła Powiatowa Specjalna w Krasnymstawie 1862–1965 – sprawa podziału na zespoły (S. Paulowa) 2. Dyrekcje Szkolne: Lubelska, Siedlecka, Chełmska z lat 1865–1915 – rekonstrukcja zespołu złożonego (M. Stankowa)	Realizacja zarządzenia powizytacyjnego patrz KM 18.10.1957
14 grudnia	1. Komisje włościańskie i gubernialne urzędy do spraw włościańskich 1864–1918 – podział na zespoły proste 2. Rząd Gubernialny Lubelski 1867–1917 – akta wyborów do Dumy, podział na zespoły Utworzenie zespołów Powiatowych Komisji Wyborów do Dumy, pozostałe akta w RGL (J. Godlewska)	Patrz KM 19.12.1958 Patrz KM z 19.12.58 Realizacja zarządzenia powizytacyjnego

1972 r.		
27 marca	Analizy stanu opracowania zespołów w PAP w Chełmie i Zamościu w latach 1967–1971	Koreferaty Posiedzenie w PAP w Chełmie
19 kwietnia	1. Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu, Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchownych z I poł. XIX w. – fragmenty zespołów, Lubelska Izba Skarbowa 1869–1917 (F. Cieślak) 2. Zarządy Powiatowe i Naczelnicy Straży Ziemskiej 1866–1915 (J. Tomczyk i L. Zabielski)	
15 maja	Analizy stanu opracowania zespołów w PAP w Kraśniku i Łukowie	Referaty i koreferaty
5 czerwca	1. Analiza opracowania zespołów w Oddziale III APL. Problem instruktarzy (S. Janicki) 2. Inspekcja Budowlana m. Lublina 1926–1956 (M. Trojanowska)	Korferat R. Kaliszuk
24 listopada	1. <i>Dissoluta</i> miasta Lublina, XVI–XVIII w. – Akta luźne staropolskie miasta Lublina (M. Stankowa) 2. Kuratorium Okręgu Szkolnego w Lublinie 1944–1950 – opracowanie (S. Janicki)	
1973 r.		
30 marca	Księgi ziemskie i grodzkie – problemy opracowania i nazwy zespołów	Zebranie ze specjalistami z innych archiwów
19 maja	Problemy opracowania C.K. Komend Powiatowych Generalnego Gubernatorstwa Wojskowego w Lublinie 1915–1918 (J. Tomczyk)	
1974 r.		
3 marca i 10 kwietnia	1. Sąd Okręgowy w Lublinie 1876–1915 (J. Krasnodębska) 2. Wytypowanie inwentarzy zespołów do indeksowania – stosowanie Wytycznych NDAP z 26.01.74	
27 kwietnia	Wojewódzki i Powiatowe Oddziały Państwowego Urzędu Repatriacyjnego woj. lubelskiego 1944–1951 – problemy opracowania (E. Kus)	
13 maja	Zatwierdzanie inwentarza zespołu akt Inspektorat Szkolny w Zamościu [1916] 1944–1950 (G. Sowińska)	Zasób PAP Zamość, koreferat E. Kus
23 listopada	Opracowanie zespołu akt Zjazdu Sędziów Pokoju II Okręgu Guberni Lubelskiej 1876–1915 w Zamościu (G. Sowińska)	Posiedzenie w PAP w Zamościu Koreferaty
Melioracja akt Okręgowego Urzędu Lubelskiego 1939–1944 i brakowanie akt Zarządu Miejskiego w Lublinie 1918–1939 – przedyskutowano w trybie roboczym (ze sprawozdania)		

1975 r.		
13 lutego	Zatwierdzenie inwentarzy: 1. Biura Obwodowego w Zamościu Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Lublinie 1945–1951 [1956] (G. Sowińska) 2. Dyrekcji Okręgowej Szkolenia Zawodowego w Lublinie 1949–1958 (E. Orzechowska)	Zasób PAP Zamość, koreferat
1976 r.		
16 listopada	1. Prokurator Sądu Okręgowego w Lublinie 1876–1915 – problemy opracowania i brakowania (Z. Gąszczyk) 2. Sąd Okręgowy w Lublinie – Wydział Karny, akta sędziów śledczych, 1876–1915 – problemy opracowania (J. Krasnodębska)	
1977 r.	Brak protokołowanych posiedzeń Komisji (informacja ze sprawozdania)	
1978 r.		
?	Ocena wartości historycznej dopływów do akt Państwowego Banku Rolnego Oddział w Lublinie 1921–1950 (brakowanie). Opiniowanie wykazów akt dwóch jednostek org. – posiedzenie z Komisją Oceny Materiałów Archiwalnych	Informacja ze sprawozdania
1979–1985	Bieżące opiniowanie metod opracowania zespołów. W sprawozdaniach informacje o nieodbywaniu protokołowanych posiedzeń lub brak w ogóle informacji o pracach Komisji	
1986 r.		
20 listopada	Komendy Policji Państwowej i Policji Politycznej woj. lubelskiego 1918–1939 – problemy opracowania dopływów (J. Kosonowska)	
1987–1990	Brak protokołowanych zebrań. W sprawozdaniach brak danych o pracach Komisji.	
1991 r.		
11 marca	Akta m. Kraśnika 1550–1807 – wstęp, inwentarz (J. Łosowski)	Recenzje I. Radke i AP Kraków
11 kwietnia	Stan opracowania i pomocy archiwalnych w b. archiwum KW PZPR – opracowanie uwag do projektu przesłanego przez NDAP	
1992 r.		
27 października	Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urząd Powiatowy w Bychawie 1956–1975 – inwentarz, wstęp (T. Rodziewicz)	
29 października	Wydział Rolnictwa i Reform Rolnych PWRN 1950–1957 – problemy opracowania (J. Łosowski)	

1994 r.		
27 października	Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Lublinie 1944–1953 – metody inwentaryzacji (T. Rodziewicz)	
1995 r.		
14 lutego	1. Akta parafii rzymskokatolickiej w Dzierzkowicach 1792–1885 – opracowanie i wstęp (J. Kliszewska)	
27 marca	Zatwierdzenie inwentarzy: 1. Akta parafii rzymskokatolickiej w Dzierzkowicach (J. Kliszewska) 2. Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej – Zarząd Wojewódzki w Zamościu [1975] 1976–1989 3. Wojewódzka Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska w Zamościu [1957] 1975–1981 4. Wojewódzki Związek Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskich w Zamościu 1981–1989 5. Gminna Rada Narodowa w Siemieniu [1973] 1974–1990 6. Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Chełmie 1948–1975 (S. Minicki) 7. Wojewódzki Związek Spółdzielni Rolniczych „Samopomoc Chłopska” w Chełmie 1975–1990 (S. Minicki)	Zasób AP w Zamościu jw. jw. Zasób Oddz. w Radzyniu Zasób Oddz. w Chełmie jw.
6 kwietnia	Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Lublinie, 1944–1953 – metoda inwentaryzacji (T. Rodziewicz)	
26 maja	Lubelska Izba Skarbowa, 1944–1950 – opracowanie, wstęp (A. Capek)	
14 września	1. Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Zamościu, 1947–1975 – podział na zespoły 2. Wojewódzki Związek Spółdzielni Rolniczych „Samopomoc Chłopska” w Zamościu, 1947–1994	Zasób AP Zamość jw.
12 października	Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Lublinie – inwentaryzacja, scalenie zespołu	
12 grudnia	Przyjęcie inwentarzy: 1. Lubelska Izba Skarbowa, 1944–1950 (A. Capek) 2. Delegatura Pełnomocnika Rządu ds. Przesiedlenia w Bełzie 1951 r. (T. Rodziewicz)	
1996 r.		
26 lutego	Zaopiniowanie projektu wskazówek metodycznych dot. opracowania akt stanu cywilnego	Zlecenie ZNA
8 października	Przyjęcie inwentarzy: 1. Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Zamościu 1947–1975 2. Wojewódzki Związek Spółdzielni Rolniczych „Samopomoc Chłopska” w Zamościu 1975–1989, 1990–1995	AP Zamość jw.

	3. Delegatura Pełnomocnika Rządu ds. Przesiedlenia w Bełzie, 1951 (T. Rodziejewicz) 4. Spółdzielnia Pracy Robót Inżynieryjno-Budowlanych i Remontowych „Odbudowa” w Lublinie, 1954–1969 [1970] (E. Wierzbicka)	
1997 r.		
20 października	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej PWRN w Lublinie 1950–1973 – problemy opracowania (G. Suszycka-Tomkiewicz)	
1998 r.		
28 marca	1. Akta własne – Archiwum Państwowe w Lublinie, 1918–1939; 1944–1996 – cezury zespołu, metody porządkowania (E. Kus)	
30 grudnia	Przyjęcie lub ocena inwentarzy: 1. Spółdzielnia Usług Budowlanych „Konserwator” w Lublinie, 1953–1971 (E. Wierzbicka) 2. Notariusze miast: Konstantynowa, Łosic, Międzyrzecz Podl., Radzynia Podl., Sokołowa, 1910–1940 (D. Magier) 3. Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1920–1968 – zasób Oddz. w Radzynie (D. Magier) 4. Wniosek na brakowanie z zespołu PGRN w Tuczej (A. Petkiewicz)	Oddz. w Radzynie jw. jw.
1999 r.		
9 kwietnia	Sąd Grodzki w Biłgoraju 1929–1950 – porządkowanie, inwentaryzacja, brakowanie (T. Surdacki)	Oddz. w Kraśniku
30 kwietnia 18 maja	Sąd Okręgowy w Kielcach – Wydział Rejestru Handlowego, 1919–1950 – zasób AP w Kielcach	Dyskusja na polecenie Zakładu Naukowego Archiwistyki
25 maja	Ocena opracowania: 1. Akta notariuszy w miastach Konstantynowie, Łosicach, Międzyrzecz Podl., Radzynie Podl., Sokołowie, 1910–1940 (D. Magier) 2. Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Uścimowie 1963–1972 (A. Petkiewicz) 3. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kocku, 1950–1972 (J. Kowalik) 4. Akta własne – APL. Oddział w Radzynie Podlaskim 1951–1994 (D. Magier)	Posiedzenie w Oddz. w Radzynie
23 czerwca	Ocena opracowania: 1. Prezydium gromadzkich rad narodowych powiatu lubartowskiego, 1954–1972 – 9 zespołów (A. Zawirska) 2. Prezydium gromadzkich rad narodowych powiatu lubelskiego, 1954–1972 – 11 zespołów (T. Rodziejewicz) Zasady ogólne porządkowania akt rad narodowych	

27 października	Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urzędu Powiatowego w Hrubieszowie, 1950–1975 – metody opracowania (S. Minicki)	Posiedzenie w Oddz. w Chełmie
24 listopada	Ocena inwentarzy, zasób AP w Zamościu, Akta z lat 1973–1990 1. Urząd Gminy w Jarczowie 2. Urząd Gminy w Trzeszczanach 3. Urząd Gminy w Uchaniach 4. Urząd Gminy w Zwierzyńcu 5. Urząd Gminy w Żółkiewce 6. Gminna Rada Narodowa w Jarczowie 7. Gminna Rada Narodowa w Żółkiewce	Posiedzenie w AP Zamość
2000 r.		
1 marca	Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie Wojewódzka Komisja Planowania Gospodarczego, 1950–1973 – ocena inwentarza (E. Krasnodębska)	
24 marca	Księgi ziemskie lubelskie, 1409–1810 – systematyzacja akt, inwentaryzacja (A. Chursan)	
16 czerwca	Chełmski Konsystorz Greckokatolicki, 1629–1875 [–1904] – melioracja inwentarza i przygotowanie go do druku (M. Trojanowska)	
29 czerwca	Ocena inwentarzy: 1. Prezydium Gminnej Rady Narodowej w Uścimowie, 1963–1972 2. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kocku, 1950–1972 3. Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Szczuczku, 1962–1972 (T. Surdacki) Omówienie projektu nowelizacji metod opracowania akt (projekt NDAP)	Zasób Oddz. w Radzynie KM2 – 5.05.1999 r. Zasób Oddz. w Kraśniku
25 października	Zasady postępowania z aktami komisji wyborczych przejmowanych z aktami gromadzkich i gminnych rad narodowych z lat 1954–1972, 1972–1990 (Zarządzenie NDAP z 25.01.1988 r.)	
3, 11, 28, 29 listopada 4, 7, 13 grudnia	Przegląd ewidencji zasobu i jego kategoryzacja w związku z oprac. metod opracowania – realizacja Zarządzenia nr 5 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 8 maja 2000 r.	
2001 r.		
23 kwietnia	Ocena opracowania i inwentarzy zespołów akt prezydiów gromadzkich rad narodowych powiatu lubartowskiego (35 zespołów) A. Zawirska	
22 października	1. Archiwum Państwowe w Lublinie 1918–1939 – ocena opracowania i inwentarza zespołu akt (E. Kus) 2. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie. Wojewódzka Komisja Planowania Gos-	

	podarczego w Lublinie [1945–] 1950–1973 – przyjęcie inwentarza (E. Krasnodębska)	
12 listopada	1. Chełmski Konsystorz Greckokatolicki [1525–] 1596–1875 [–1905] – dyskusja nad inwentarzem przygotowanym do druku (M. Trojanowska) 2. Sąd Grodzki w Tarnogrodzie 1929–1943 – ocena wstępu i inwentarza (K. Kołodziejczyk)	Zasób Oddz. w Kraśniku
3 grudnia	1. Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej w Lublinie 1944–1948 [1949] – problemy opracowania, wstępu i inwentarza (J. Kosonowska) 2. Inwentarze akt notariuszy w Łęcznej i Lublinie – problemy opracowania wstępów i inwentaryzacji 26 zespołów (M. Trojanowska)	
18 grudnia	Przyjęcie inwentarzy: 1. Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej w Lublinie 1944–1948 (J. Kosonowska) 2. Inwentarze akt notariuszy w Łęcznej i Lublinie (M. Trojanowska) 3. Wojewódzki Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej w Lublinie 1944–1948 [1949] – ocena wstępu i inwentarza (E. Bednarczyk)	
2002 r.		
27 lutego	1. Okręgowy Urząd Policji Politycznej w Lublinie [1919–] 1924–1925 [–1927] – ocena wstępu, problemy datacji, przyjęcie inwentarza (E. Wierzbicka) 2. Ekspozytura Policji Politycznej w Lublinie [1921] 1924–1926 – jw. (E. Wierzbicka)	
13 marca	Ocena wstępów i inwentarzy zespołów z zasobu AP Zamość: 1. Urząd Gminy w Jarczowie 1973–1990 2. Urząd Gminy w Mirczu 1973–1990 3. Urząd Gminy w Trzeszczanach 1973–1990 4. Urząd Gminy w Uchaniach 1973–1990 5. Urząd Gminy w Zwierzyńcu 1973–1990 6. Urząd Gminy w Żółkiewce 1973–1990 7. Gminna Rada Narodowa w Jarczowie 1973–1990 8. Gminna Rada Narodowa w Żółkiewce 1973–1990 Ocena wstępów i inwentarzy zespołów z zasobu Oddz. w Radzyniu Podl. 1. Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej (PGRN) w Borkach 1955–1972 2. PGRN w Kocku [1955] 1959–1972 [1974] 3. PGRN w Komarówce Podl. 1955–1972 [1973] 4. PGRN w Przegalinach Dużych 1955–1967 5. PGRN w Woli Osowińskiej 1955–1972	Ref. B. Mielnicka, J. Łukaszczyk Patrz posiedzenie z 24 listopada 1994 r. J. Kowalik, A. Petkowicz
10 kwietnia	1. Komitet Powiatowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Janowie Podlaskim [1950–1955] 1956–1975 – problemy opracowania (M. Mirosław)	

	2. Akta komisji wojskowych i cywilnych do orzekania o uznaniu za zaginione osób w czasie i na terenie działań wojennych w związku ze służbą wojskową 1924–1939 – przynależność zespołowa zasady inwentaryzacji (E. Wierzbicka)	
27 maja	1. Sąd Grodzki w Tarnogrodzie 1929–1943 (kontynuacja) – wstęp, problem podziału na dwa zespoły z cezurą na 1939 r. (K. Kołodziejczyk) 2. Wydział Powiatowy w Tomaszowie Lubelskim 1919–1940 – ocena wstępu i inwentarza (E. Targońska)	
19 czerwca	1. Archiwum Państwowe w Lublinie 1918–1939 – ocena wstępu i inwentarza (E. Kus) Ocena wstępów i inwentarzy zespołów z zasobu AP w Zamościu: 2. Urząd Gminy w Starym Zamościu 1973–1990 (J. Łukaszczyk) 3. Gminna Rada Narodowa w Potoku Górnym 1973–1990 (A. Pysiewicz)	
25 września	Ocena wstępu, inwentarzy i katalogów do zespołów akt notariuszy w Lublinie: 1. Florentyna Jana Górskiego 1810–1822 2. Marcina Kobylińskiego 1810–1822 3. Aleksandra Dąbrowskiego 1823–1831 (I. Pałka) Problem ewidencji dopływu do akt miasta Krakowa – opracowanie uwag na zlecenie Zakładu Naukowego Archiwistyki NDAP	
9 października	Ocena wstępów i inwentarzy zespołów z zasobu AP w Zamościu: 1. Związek Nauczycielstwa Polskiego Zarząd Oddziału Powiatowego w Zamościu 1945–1975 2. Przedsiębiorstwo Budownictwa Kolejowo-Drogowego w Biłgoraju 1976–1982 3. Przedsiębiorstwo Budownictwa Inżynierjno-Drogowego w Biłgoraju 1982–1993 4. Wojewódzki Związek Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych w Zamościu 1975–1990	Posiedzenie w AP Zamość
18 listopada	1. Trybunał Koronny Lubelski 1579–1793 – problemy opracowania (A. Myśliwiec) 2. Prezydium gromadzkich rad narodowych pow. lubelskiego – 36 zespołów (T. Rodziewicz)	